

10 | Ofiary i przepisy prawa

10: Ofiary i przepisy prawa

Ten rozdział zawiera podsumowanie przepisów prawa mających zastosowanie do ofiar przestępstw.

Wstęp

Sąd może powołać ofiarę na świadka w sprawie karnej. Ofiara nie jest jednak stroną w sprawie karnej i zazwyczaj nie jest zastępowana prawnie. To władze państwowe wnoszą sprawę.

Niemniej jednak niektóre przepisy prawa dotyczą bezpośrednio ofiar. Poniżej przedstawiamy ich krótką charakterystykę. Przygotowaliśmy ją, uwzględniając poszczególne etapy przebiegu sprawy, czyli:

- etap śledztwa;
- etap potencjalnego wniesienia oskarżenia;
- etap rozprawy sądowej; oraz
- etap skazania.

W dalszej kolejności przedstawiamy podsumowanie przepisów prawa dotyczącego przemocy seksualnej i przemocy w rodzinie. Na końcu rozdziału umieściliśmy informacje na temat niektórych przestępstw karnych.

Śledztwo

Zeznania składane przez dzieci przy użyciu sprzętu wideo

Policjant lub inna przeszkolona osoba może nagrać przy użyciu sprzętu wideo rozmowę z dzieckiem, które nie skończyło jeszcze 14 lat, przeprowadzoną w ramach śledztwa mającego na celu ustalenie, czy dziecko takie padło ofiarą przestępstwa dokonanego z użyciem przemocy lub przestępstwa seksualnego, bądź też przestępstwa związanego z handlem nielegalnym towarem. Nagranie to lub jego fragment może zazwyczaj zostać wykorzystane w sądzie jako dowód. Oznacza to, że dziecko nie musi składać zeznań w sali sądowej. Dziecko może jednak zostać przesłuchane przez sąd w sprawie zeznań, które złożyło w trakcie nagranej rozmowy. Takie przesłuchanie może zostać przeprowadzone przy użyciu połączenia telekonferencyjnego. Dzięki czemu dziecko nie będzie musiało przebywać w sali sądowej.

Zastraszenie

Przestępstwem jest wyrządzenie krzywdy lub zagrożenie osobie pomagającej policji w śledztwie, lub świadkowi, przysięgłemu bądź też członkowi rodziny ofiary. O wystąpieniu takiej sytuacji należy powiadomić policję.

Potencjalne wniesienie oskarżenia

Kaucja

Osoba oskarżona o popełnienie przestępstwa może wystąpić do sądu o zwolnienie za kaucją. Ustanowienie kaucji oznacza, że osoba oskarżona i oczekująca na proces nie przebywa w więzieniu. Osoba oskarżona o popełnienie przestępstwa (nazywana „oskarżonym”) pozostaje niewinna do czasu udowodnienia jej winy. W związku z tym oskarżony może uzyskać zgodę na zwolnienie za kaucją, z wyłączeniem niektórych przypadków, np.:

- gdy istnieje ryzyko, że oskarżony będzie wywierał wpływ na świadków, a także ofiarę;
- gdy istnieje ryzyko, że oskarżony nie stawi się na procesie; lub
- gdy osoba jest oskarżona o popełnienie poważnego przestępstwa i gdy istnieje ryzyko, że popełni inne poważne przestępstwo, jeżeli wyjdzie na wolność za kaucją – za poważne przestępstwo uważa się przestępstwo, za popełnienie którego można zostać skazanym na wyrok pobytu w więzieniu przez okres pięciu lat lub dłużej.

Jeżeli wniosek o zwolnienie za kaucją zostanie odrzucony, oskarżony trafia do więzienia. Może on ponownie złożyć wniosek o ustanowienie kaucji, jeżeli jego proces nie zaczyna się w ciągu czterech miesięcy od daty odrzucenia pierwszego wniosku o ustanowienie kaucji.

Jeżeli decyzja o ustanowieniu kaucji jest pozytywna, oskarżony musi się stawić w sądzie na koniec okresu zwolnienia za kaucją i nie wolno mu popełnić żadnych innych przestępstw w tym okresie. Sąd może podjąć decyzję o ustanowieniu dodatkowych warunków przy ustalaniu kaucji – np. może zabronić oskarżonemu przebywania w określonych miejscach lub kontaktowania się z określonymi osobami.

Policjant może zwrócić się do sądu o nakaz aresztowania osoby zwolnionej za kaucją, jeżeli uważa on, że osoba taka ma zamiar złamać warunki zwolnienia za kaucją. Jeżeli nakaz zostanie udzielony, policjant może zaaresztować taką osobę i doprowadzić ją przed oblicze sądu. Sąd może skierować taką osobę do więzienia.

Jeżeli oskarżony nie pojawi się w sądzie na koniec okresu zwolnienia za kaucją lub złamie warunki ustanowienia kaucji, może zostać aresztowany i doprowadzony przed oblicze sądu, jeśli sąd tak zadecyduje. Wówczas sąd może skierować taką osobę do więzienia do czasu rozpoczęcia procesu.

Rozprawa sądowa

Zeznania składane przy użyciu połączenia telekonferencyjnego

Jeśli sąd nie posiada zasadnych powodów, aby zakazać korzystania z urządzeń do przeprowadzania telekonferencji, nieletni, którzy nie ukończyli 18 roku życia, mogą składać zeznania przy użyciu połączenia telekonferencyjnego z sądem w sprawach dotyczących przestępstw dokonanych z użyciem przemocy lub przestępstw seksualnych, lub w przypadku handlu ludźmi. Jeżeli sąd wyrazi zgodę, dowolna inna osoba może złożyć zeznania przy użyciu połączenia telekonferencyjnego w sprawach dotyczących przestępstw dokonanych z użyciem przemocy, przestępstw seksualnych lub handlu ludźmi. Sąd może również zezwolić na połączenie telekonferencyjne z innym krajem. Sędzia oraz prawnicy w sądzie nie noszą peruk ani tog w trakcie połączenia telekonferencyjnego w sprawach, o których mowa powyżej.

W przypadku składania zeznań przy użyciu połączenia telekonferencyjnego w sądzie rejonowym w sprawach dotyczących przestępstw dokonanych z użyciem przemocy, przestępstw seksualnych lub handlu ludźmi przez osobę, która nie ukończyła jeszcze 18 lat, sędzia może zezwolić również na nagranie przy użyciu urządzeń wideo tego zeznania w celu jego późniejszego wykorzystania w rozprawie sądowej.

Sąd może zezwolić osobie, która się boi lub może zostać zastraszona, na złożenie zeznań przy użyciu połączenia telekonferencyjnego.

Pomoc prawna w sprawach o gwałt lub napaść seksualną

Komisja Pomocy Prawnej udziela porad ofiarom gwałtów i innych poważnych przestępstw seksualnych. Ponadto, w trakcie sprawy o gwałt lub inną poważną napaść seksualną, oskarżony zwraca się do sądu o wniesienie do sprawy kwestii związanych z wcześniejszymi doświadczeniami seksualnymi ofiary. Wówczas Komisja Pomocy Prawnej reprezentuje ofiarę w taki sposób, aby wniosek ten został obroniony. Usługi te są dostępne bez względu na status majątkowy ofiary i bezpłatnie (zob. rozdział 7 „Komisja Pomocy Prawnej – poradnik dla ofiar”).

Skazanie

Sprawozdanie o wpływie przestępstwa na ofiarę oraz oświadczenia

Sąd musi wziąć pod uwagę wpływ przestępstwa na ofiarę przy wydawaniu wyroku w sprawach o przestępstwa dokonane z użyciem przemocy lub przestępstwa seksualne. Dowód ten sporządzany jest dla sądu w formie sprawozdania. Sąd może zwrócić się z prośbą do specjalisty, np. kuratora sądowego lub członka ośrodka

pomocy ofiarom gwałtu, o sporządzenie pisemnego sprawozdania o wpływie przestępstwa na ofiarę. Sprawozdanie to powinno zawierać informacje na temat krzywd fizycznych, emocjonalnych, umysłowych, majątkowych lub seksualnych poniesionych przez ofiarę w wyniku przestępstwa. Nie jest ono tożsame z oświadczeniem o doznanej krzywdzie składanym przez ofiarę.

W przypadku gdy ofiara zwróci się do sądu o wysłuchanie jej zeznania na temat wpływu, jaki przestępstwo dokonane z użyciem przemocy lub przestępstwo seksualne miało na ofiarę, sąd jest zobowiązany do wysłuchania takiego zeznania. Nazywa się je oświadczeniem o doznanej krzywdzie. Oświadczenie można złożyć osobiście lub przez zastępcę prawnego.

W sprawach, w których ofiara zmarła wskutek popełnionego przestępstwa, sąd nie ma obowiązku zapoznania się z oświadczeniem rodziny ofiary. Obecnie niektórzy sędziowie dopuszczają jednak złożenie takiego oświadczenia. Prawo podlega jednak zmianom. Planuje się wprowadzenie nakazu wysłuchania przez sąd zeznania, powszechnie nazywanego oświadczeniem o doznanej krzywdzie, złożonego przez rodzinę zmarłej ofiary lub rodzinę ofiary, która nie może mówić sama za siebie, bądź jeżeli rodzina ofiary sobie tego życzy.

Przemoc seksualna

W sprawach o gwałt lub napaść seksualną tożsamość ofiary nie jest podawana do publicznej wiadomości. W trakcie spraw o gwałt lub poważną napaść seksualną obecne na sali sądowej mogą być wyłącznie strony bezpośrednio zainteresowane w sprawie oraz media. Rodzic, krewny lub przyjaciel może towarzyszyć ofierze w sądzie.

Przemoc w rodzinie

Wiele aktów przemocy mających miejsce w domach rodzinnych stanowi przestępstwa karne. Są one jednak zazwyczaj rozpatrywane przez sądy cywilne. W takich sprawach sąd może wydać nakaz ochrony strony poszkodowanej. Sprawy sądowe, w trakcie których takie nakazy są wydawane, odbywają się w sądzie wyłącznie w obecności stron bezpośrednio zainteresowanych w sprawie. Rodzic, krewny lub przyjaciel może towarzyszyć ofierze w sądzie, jeśli sędzia wyrazi na to zgodę.

Nakazy sądowe

Sąd może wydać wiele różnego rodzaju nakazów w sprawach dotyczących przemocy w rodzinie. Należą do nich:

- **nakaz ochrony** – zakazuje on wymienionej osobie używania przemocy lub grożenia jej użyciem, molestowania lub straszenia osoby, która

wystąpiła z wnioskiem o wydanie takiego nakazu, lub innych osób pozostających na jej utrzymaniu, w tym dzieci. Może on również zabronić wymienionej osobie, jeżeli mieszka ona gdzie indziej, obserwowania domu osoby, która wystąpiła z wnioskiem o wydanie takiego nakazu; oraz

- **orzeczenie zakazu zbliżania się** – nakazuje wymienionej osobie opuszczenie miejsca zamieszkania osoby, która wystąpiła z wnioskiem o wydanie takiego orzeczenia, oraz zakazuje wstępu do takiego miejsca do momentu, aż sąd postanowi inaczej.

Wydanie nakazu ochrony lub orzeczenia zakazu zbliżania się może potrwać kilka tygodni. W pilnych przypadkach można wystąpić z wnioskiem o wydanie następujących nakazów:

- **warunkowe orzeczenie zakazu zbliżania się** – pełni taką samą funkcję jak orzeczenie zakazu zbliżania się, z tym że wchodzi w życie ze skutkiem natychmiastowym i obowiązuje do czasu rozstrzygnięcia przez sąd sprawy o wydanie ostatecznego orzeczenia zakazu zbliżania się. Wydawane w przypadku, gdy istnieje bezpośrednie ryzyko poniesienia poważnej szkody przez osobę występującą z wnioskiem o wydanie takiego orzeczenia lub osób pozostających na jej utrzymaniu, w tym dzieci. Orzeczenie takie może zostać wydane bez wymogu obecności w sądzie osoby wymienionej w tym orzeczeniu (taka czynność nazywana jest „ex parte”) lub bez konieczności zawiadomienia takiej osoby; oraz
- **orzeczenie nakazu ochrony** – pełni taką samą funkcję, jak nakaz ochrony, z tym że wchodzi w życie ze skutkiem natychmiastowym i obowiązuje do czasu rozstrzygnięcia przez sąd sprawy o wydanie ostatecznego nakazu ochrony lub orzeczenia zakazu zbliżania się.

W niektórych przypadkach Zarząd Opieki Zdrowotnej i Społecznej (Health Services Executive, HSE) może wystąpić z wnioskiem o wydanie nakazów w imieniu osób poszkodowanych.

Przestępstwa przemocy w rodzinie

Jeżeli sąd wydał nakaz ochrony, orzeczenie zakazu zbliżania się, warunkowe orzeczenie zakazu zbliżania się lub orzeczenie nakazu ochrony wobec określonej osoby, a osoba taka nie przestrzega takiego nakazu, popełnia ona wtedy przestępstwo karne.

Jeżeli sąd wydał orzeczenie zakazu zbliżania się lub warunkowe orzeczenie zakazu zbliżania się w odniesieniu do określonego lokalu, a osoba wymieniona w orzeczeniu nie zezwala osobie, która uzyskała orzeczenie lub osobie pozostającej na jej utrzymaniu (dziecku), na wstęp do tego lokalu lub usiłuje uniemożliwić im wejście do tego lokalu, popełnia ona wtedy przestępstwo karne.

Każda osoba, która popełni takie przestępstwa, może zostać postawiona przed sądem. Jeżeli sąd uzna taką osobę za winną popełnionego przestępstwa, może ona zostać ukarana grzywną lub karą pozbawienia wolności. Sąd może również uznać taką osobę za winną obrazy sądu.

Inne przestępstwa karne

Prawo karne dotyczy wielu różnych przestępstw. Niniejsza część opisuje pokrótce niektóre z głównych przestępstw.

Kradzież

Z kradieżą mamy do czynienia, gdy jedna osoba nieuczciwie zabierze mienie należące do drugiej osoby (właściciela) bez jej zezwolenia i bez zamiaru jego zwrotu.

Napad rabunkowy

Napad rabunkowy to kradzież, w przypadku której osoba dokonująca kradzieży używa lub grozi użyciem siły w trakcie jej popełniania.

Włamanie

Włamanie polega na tym, że jedna osoba wchodzi do budynku bez zgody drugiej strony w celu dokonania kradzieży lub wyrządzenia szkód. Poważne lub kwalifikowane włamanie ma miejsce, gdy włamywacz posiada broń lub materiały wybuchowe.

Napaść

Z napaścią mamy do czynienia, gdy jedna osoba użyje siły wobec drugiej osoby lub grozi jej użyciem siły bez zgody drugiej strony.

Napaść skutkująca wyrządzeniem krzywdy lub poważnej krzywdy stanowi poważne naruszenie prawa.

Niebezpieczna jazda

Niebezpieczna jazda to prowadzenie pojazdu w sposób stanowiący niebezpieczeństwo dla społeczeństwa. W takich przypadkach pod uwagę brany jest stan pojazdu, miejsce, rzeczywiste oraz spodziewane natężenie ruchu.

Niebezpieczna jazda skutkująca śmiercią lub poważnym uszkodzeniem ciała stanowi dwa z najbardziej poważnych naruszeń prawa powodowanych niebezpieczną jazdą.

Przestępstwa seksualne

Przestępstwo seksualne ma miejsce wtedy, gdy mężczyzna lub kobieta zostanie zaatakowana w sposób nieprzystojny.

Poważne lub kwalifikowane przestępstwo seksualne ma miejsce wtedy, gdy w przestępstwie seksualnym ofiara doświadczy poważnej przemocy, groźby poważnej przemocy, poważnego uszkodzenia ciała lub upokorzenia.

„Gwałt z art. 4” ma miejsce wtedy, gdy w przestępstwie seksualnym członek nawet minimalnie zostanie wprowadzony do ust lub odbytu bądź gdy przedmiot trzymany przez inną osobę nawet minimalnie zostanie wprowadzony do pochwy.

Gwałt ma miejsce wtedy, gdy mężczyzna odbywa niezgodny z prawem stosunek płciowy z kobietą, która w momencie zbliżenia nie wyraża na to zgody – w takich przypadkach mężczyzna wie, że kobieta nie zgadza się na odbycie stosunku lub nie zwraca uwagi na to, czy kobieta zgadza się na odbycie stosunku w trakcie zbliżenia.

Morderstwo i nieumyślne spowodowanie śmierci

Morderstwo ma miejsce, gdy jedna osoba planuje zabić lub spowodować poważne uszkodzenie ciała drugiej osoby i zabije taką osobę.

Nieumyślne spowodowanie śmierci ma miejsce wtedy, gdy jedna osoba zabije drugą osobę, nie mając takiego zamiaru. Nieumyślne spowodowanie śmierci może mieć miejsce także wtedy, gdy sprawca planuje zabić lub spowodować poważne uszkodzenie ciała drugiej osoby, lecz pozostaje to poza jego kontrolą, ponieważ został on sprowokowany lub gdy jest on mylnie przekonany, że jest to konieczne w samoobronie.

Handel ludźmi

Handel ludźmi ma miejsce wtedy, gdy dana osoba rekrutuje, sprowadza, zapewnia zakwaterowanie, zatrudnia oraz przejmuje opiekę nad inną osobą dorosłą lub dzieckiem w celu ich wykorzystania:

- do pracy;
- w celach seksualnych; lub
- w celu usunięcia organów.

Jeżeli osoba pochodzenia irlandzkiego dopuści się popełnienia takiego typu przestępstwa w innym kraju, może ona zostać postawiona przed obliczem sądu w Irlandii i skazana. Jeżeli dowolna osoba dopuści się popełnienia takiego typu przestępstwa względem osoby pochodzenia irlandzkiego w innym kraju, może ona zostać postawiona przed obliczem sądu w Irlandii i skazana.

(Data publikacji: czerwiec 2010 r.)